О. Г. Пономаренко,
к. е. н., доцент кафедри бухгалтерського обліку,
Полтавська державна аграрна академія, м. Полтава
ORCID ID: 0000-0003-1813-2223

DOI: 10.32702/2306-6806.2019.7.50

ДИСКУСІЙНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЗА КРЕДИТАМИ БАНКІВ

О. Ponomarenko,
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Accounting, Poltava State Agrarian Academy, Poltava
ORCID ID: 0000-0003-1813-2223

DISCUSSION ASPECTS OF LIABILITY ACCOUNTS BY CREDIT BANKS

Сучасні жорсткі умови банківського кредитування зумовили втрату кредитами їх виробничого призначення. Зобов'язання за кредитами розглядаються у предметній області обліку позикового капіталу. У статті було систематизовано провідні фундаментальні ідеї, навколо яких у фаховій літературі ведеться наукова дискусія з проблематики обліку банківського кредитування. Доведено, що для удосконалення облікового забезпечення процесів отримання і погашення кредитів слід працювати у напрямках: узгодження економіко-правових аспектів оцінки зобов'язань за кредитами для адекватного формування показників облікової оцінки на дату балансу; систематизації документальних форм з обліку залучення і повернення кредитних ресурсів; співвідношення в обліку категорій "кредит" та "фінансова допомога на поворотній основі"; варіативного підходу до обліку фінансових витрат на відсотки; облікового відображення на дату операцій та звітні дати валютних кредитів.

The current tough conditions of bank lending in Ukraine have led to a loss of loans for their production purpose. Commitments for loans are considered in the subject area of accounting for debt capital.

The article systematized the leading fundamental ideas, around which in the professional literature a scientific discussion on the issues of accounting for bank lending is being conducted. It is proved that in order to improve the accounting process of obtaining and repaying loans, it is necessary to work in the following directions: harmonization of economic and legal aspects of the assessment of loan commitments for the adequate formation of the accounting estimates for the balance sheet date; systematization of documentary forms for accounting of attraction and return of credit resources; the ratio in the accounting categories "credit" and "financial assistance on a turn-based basis"; a variant approach to accounting for financial expenses on interest; accounting records at the transaction date and reporting dates of foreign currency loans.

It was found out that the basis of the accounting assessment of loan commitments is simultaneously in the legal and economic sphere. On this basis, formulated approaches to rational accounting valuation of both short-term and long-term loans (at nominal value as specified in the loan agreement).

The synthetic accounting of the principal amounts of the loan is complicated by the fact that there are no separate accounts for loans from non-banking institutions, therefore, it is proposed to change the names of accounts, as well as to justify the option of accounting overdraft presentation.

A scientific discussion on how to account for interest on using a loan is possible in the directions: displaying interest together and separately with the principal amount of the loan; the deduction of interest expenses on the financial result or, if there is a necessary set of conditions, their capitalization.

In order to increase the analytical value of credentials for loans for managing the accounting of interest for using a loan, it should be kept separate from the principal amount of the loan. Also, the conditions for the capitalization of financial expenses without the write-off of their amounts to the financial result of the activity are generalized.

*Ключові слова: облік, зобов'язання, кредит, позичальник, відсотки за користування кредитом, овердрафт.
Key words: accounting, obligations, credit, borrower, interest for using a loan, overdraft.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сучасні умови банківського кредитування, зокрема розміри відсоткових ставок та платежів за обслуговування кредиту, вимоги до предметів застави, зумовили втрату

кредитами їх виробничого призначення, що гальмує розвиток українського товарного виробництва.

Зобов'язання за кредитами розглядаються у предметній області позикового капіталу, що у повному обсязі є платним.

Питання обліку та аудиту фінансування позикового капіталу, зокрема, банківського кредитування, актуалізуються користувачами фінансової звітності підприємств аграрного сектора економіки України. Приоритетною групою суб'єктів, що мають економічний інтерес у з'ясуванні рівня "фінансової незалежності" аграріїв, є існуючі і потенційні інвестори.

Саме на підставі достовірної облікової та звітної інформації ними приймаються адекватні управлінські рішення оперативного та стратегічного характеру, розробляється стратегія фінансової взаємодії з підприємствами — об'єктами вкладень.

У актуальних за фактором часу професійних публікаціях з питань фінансування та вкладання капіталу фокус уваги авторів зосереджується на аспектах економічного змісту і юридичної природи банківського кредитування.

Облікові аспекти розглядаються переважно з позиції банків, оскільки кредитування чи не основний вид їх діяльності. Тому питання облікового забезпечення зобов'язань за кредитами банків саме у позичальників потребують подальшого ґрунтованого опрацювання.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Систематизація провідних фундаментальних ідей, навколо яких у фаховій літературі ведеться наукова дискусія з проблематики банківського кредитування виявила такі базові напрями:

- категоріальний аналіз у розмаїтті форми кредитних відносин (у тому числі історична ретроспектива трактування дефініцій). Характерною ознакою переважної більшості формулювань сутності кредиту є дослідження категорії через призму економічних відносин, що виникають між учасниками кредитної угоди з урахуванням принципів кредитування;

- антагонізм теорій кредиту: натуралістичної (представники: А. Сміт, Д. Рікардо, А. Тюрбо, Дж. Міль, К. Маркс, Ж. Сей, А. Маршалл, Л. Федорович) та капіталотворчої (представники Дж. Ло, М. Туган-Барановський, І. Шумпетер) [8];

- обґрунтування вичерпного переліку принципів кредитування та його функцій;

- виокремлення критеріїв і ознак для побудови прагматичної класифікації кредитів;

- розуміння сутності кредиту на мікро- та макрорівні;

- дослідження правової природи зобов'язання за кредитами з належною вартісною оцінкою;

- удосконалення нормативної бази з питань кредитних відносин.

Особливостями кредиту, що відрізняють його від інших економічних категорій є:

- позичальник, отримавши кредит, лише реалізує право тимчасового користування наданими коштами чи цінностями;

- суб'єкти кредитних відносин здатні одночасно по чергово виступати в ролі кредитора і позичальника;

- позичальник, щоб отримувати позику, зобов'язаний пред'явити кредиторіві економічні та юридичні гарантії повернення боргу;

- характерною рисою кредиту є сплата процента за користування кредитними ресурсами [7; 8].

Вирішення проблем побудови релевантного облікового забезпечення взаємовідносин позичальників та банківських установ з питань надання й обслуговування кредитів започатковано у працях: О. Коблянської (облік виконання графіку кредитних платежів; особливості оподаткування кредитних операцій за нормами Податкового кодексу України) [5]; І.М. Вишівської, І.А. Грабчук, О.О. Григоревської (облікове відображення сум фінансових допомог у складі позикових коштів) [1]; О.О. Фатенко-Ткачук, Ю.С. Музики (систематизація переліку та варіацій використання рахунків обліку типових операцій з кредитами) [9]; О.О. Зелениної (визнання балансової вартості кредиту у системі видів оцінки) [4]; Ю.Ю. Чебан, І. Губіної (формування повного переліку витрат, пов'язаних із залученням кредитних ресурсів; нормативне забезпечення обліку витрат на кредитні відсотки) [10; 3] та інших авторів.

Однак подальшого опрацювання потребують питання: — узгодження економіко-правових аспектів оцінки зобов'язань за кредитами для адекватного формування показників облікової оцінки на дату балансу;

— систематизація документальних форм з обліку залучення і повернення кредитних ресурсів;

— співвідношення в обліку категорій "кредит" та "фінансова допомога на поворотній основі";

— варіативний підхід до обліку фінансових витрат на відсотки;

— облікове відображення на дату операцій та звітні дати валютних кредитів.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є узагальнення результатів завершених наукових досліджень та обґрунтування рекомендацій щодо вдосконалення облікового відображення довгострокових і короткострокових позикових коштів банків у аграрних підприємствах.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Фундаментальні одиниці методології обліку кредитних операцій — визнання і оцінка відповідного об'єкта обліку. Безсумнівно, що у цьому випадку йдеться про визнання зобов'язань за кредитами у складі залучених джерел фінансування аграрних підприємств. У свою чергу, "фундамент" бухгалтерської оцінки таких зобов'язань знаходиться одночасно у юридичній та економічній сфері [4, с. 319].

Зобов'язання за короткостроковими кредитами є більш простими, як з точки зору визнання, так і оцінки. Більш складною є оцінка довгострокових зобов'язань за кредитами, які відображаються за теперішньою вартістю, що скоригована, переважно у бік зменшення на суми впливу інфляції, можливості отримання економічної вигоди від використання грошових коштів, ризику неповернення та інші чинники.

У цій ситуації превалюючою є юридична оцінка, оскільки під час надання коштів банк вже враховує знецінення грошей і компенсує втрату їх вартості нарахуванням відсотків. Тому у обліковій практиці позичальників оцінка довгострокових кредитів за теперішньою вартістю шляхом дисконтування є часто недоречною та процедурно складною [4, с. 320].

Більш доцільним є оцінювання довгострокових кредитів за номінальною вартістю, яка зазвичай відображає суму грошових коштів, що належить до сплати, визначеною кредитним договором. Застосування саме такого порядку оцінки підкріплене тим, що на сьогоднішній день конкретного механізму відображення теперішньої вартості довгострокових кредитів у відповідних інструкціях не передбачено [4, с. 319].

Отже, у здійсненні оцінки зобов'язань за довгостроковими кредитами обґрунтованим є використання категорії "номінальна вартість", що підтверджено і практикою діяльності банківських установ.

Документальне забезпечення кредитних взаємовідносин між банківською установою і позичальником, передусім, є надто обмеженим і представлене реєстрами, що підтверджують надходження кредитних коштів на рахунок (виписка банку) та платіжними документами з погашення "тіла" кредиту й відсотків за користування ним. Однак процес кредитування додатково супроводжується рядом документальних форм юридичного змісту. Хоча вони не є підставою для складання бухгалтерських записів, але забезпечують правову повноцінність та виконання істотних умов кредитування.

Можна узагальнити документування розрахунків з банками за кредитами в наступному вигляді (рис. 1).

Отже, укрупнені групи документальних форм за досліджуваним об'єктом обліку — це документи перед отриманням кредиту (характеристика стану позичальника та його кредитної історії й предмета застави), позиковий кредитний договір та виписка про зарахування коштів разом з графіком платежів та документарні форми погашення платежів у розрізі складових кредитного договору (тіло, відсотки, пені та інші санкції).

Синтетичний облік основних сум кредиту ускладнюється фактом відсутності окремих рахунків для позик

Рис. 1. Документування розрахунків за кредитами банків у аграрних підприємствах

Джерело: розроблено автором.

від небанківських установ. Зважаючи на природу цих позик, за нормами цивільного права та податкового законодавства, такі запозичення також мають право називатися кредитами (фінансовими кредитами).

Однак Інструкція № 291 від 30.11.1999 р. "Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій" і План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій не передбачають для них такої кількості бухгалтерських рахунків, як для банківських кредитів.

Окремі рахунки для інших (небанківських) кредитів передбачено лише у складі довгострокових зобов'язань — це субрахунки 505 "Інші довгострокові позики в національній валюті" і 506 "Інші довгострокові позики в іноземній валюті". Що ж до рахунків поточних зобов'язань, то в їхньому складі аналогічні субрахунки відсутні. Субрахунки рахунка 60 "Короткострокові позики" взагалі дозволяють обліковувати лише короткострокові банківські кредити, а також відстрочені і прострочені позики у розрізі валют (субрахунки 603-606).

Обґрунтованою є пропозиція наукової спільноти щодо видалення слова "банк" з назв основних рахунків обліку короткострокових і довгострокових кредитів [4, с. 322]. Це дозволить однозначно зафіксувати інформацію про отримання кредитів як від банків, так і від небанківських установ.

Наступним аспектом удосконалення синтетичного обліку кредитних операцій є уніфікація підходів до відображення овердрафту.

Довгострокове кредитування в умовах нестабільності економічних процесів економіки України супроводжується надвисокими відсотками, що робить його використання практично недоступним. Тому актуалізуються інші форми кредитного обслуговування банківськими установами позичальників. Серед них домінує овердрафт.

Овердрафт — короткостроковий кредит, що надається банком понад залишок коштів клієнта на поточному рахунку в межах заздалегідь обумовленої суми шляхом дебетування його рахунку [2; 11].

Сутність таких кредитних відносин полягає у автоматичному виділенні кредитних коштів у разі надходження запиту на платіж, для здійснення якого не достатньо коштів на розрахунковому рахунку. Після здійснення цього прояву кредитних відносин у міру надходження грошей на рахунок клієнта, банк списує з нього суму кредиту і відсотка за користування овердрафтом. Слід зауважити, що використати переваги овердрафтного кредитування можуть тільки найнадійніші клієнти банку з солідними грошовими оборотами на рахунок. За рахунок овердрафту можуть здійснюватися поточні витрати і виплати клієнта.

Щодо облікового відображення овердрафту — можливі два варіанти [11].

Варіант 1. Відображати заборгованість за овердрафтом як негативне сальдо на рахунку 311 "Поточний рахунок в національній валюті". Негативне сальдо завжди

виникатиме після проведення платежів на суми понад залишок грошових коштів на поточному рахунку. Цей варіант допустимий і згідно з чинними роз'яснювальними документами Міністерства фінансів України (Лист № 1-04200-30-5/7021).

Варіант 2. Застосовувати субрахунок 601 "Короткострокові кредити банків в національній валюті". Згідно з Інструкцією № 291 за кредитом субрахунок 601 відображається сума отриманого кредиту (овердрафту), за дебетом — сума погашення. Нарахування відсотків по овердрафту відображається стандартною кореспонденцією рахунків: Дт 951 Кт 684 "Розрахунки за нарахованими відсотками". Погашення відсотків — Дт 684 Кт 311.

Враховуючи економічний зміст та правову природу процесів кредитування, вважаємо другий варіант більш раціональним для фіксування фактів виникнення і погашення овердрафту.

Особливої уваги заслуговує відображення на рахунках бухгалтерського обліку відсотків за кредитом. Крім того, за наявності позик у іноземній валюті, слід враховувати належність відсотків за користування кредитом до монетарних статей балансу, що провокують розрахунок курсових різниць у відповідності до вимог П(С)БО 21 "Вплив змін валютних курсів". У цих розрахунках слід уважно вивчати і інтерпретувати умови договорів щодо конкретних строків нарахування і погашення відсотків, бо заборгованість за відсотками виникне в момент, коли відповідно до кредитного договору підприємство зобов'язане саме нарахувати відсотки за кредитом.

Аналогічно у складі витрат сума відсотків за кредитом повинна бути відображена в той період, коли за кредитним договором підприємство зобов'язане їх нарахувати. Аргументація: відповідно до п. 5 П(С)БО 16 "Витрати" витрати відображаються в бухгалтерському обліку одночасно із зменшенням активів або із збільшенням зобов'язань. У цьому випадку відбувається збільшення зобов'язань. Причому зобов'язання збільшуються на ту дату, коли підприємство повинне нарахувати відсотки за умовою кредитного договору.

За відсутності у кредитному договорі розмежування дат нарахування і сплати відсотків (часто здійснюється у один день) потреба у розрахунку курсових різниць не матиме місця.

Сума витрат на сплату відсотків за кредитом визнається фінансовими витратами. Фінансові витрати обліковуються на рахунку 95 "Фінансові витрати". За дебетом рахунка 95 "Фінансові витрати" відображається сума визнаних витрат, за кредитом — списання на рахунок 79 "Фінансові результати".

На субрахунок 951 "Відсотки за кредит" ведеться облік витрат, що пов'язані з нарахуванням і виплатою відсотків за користування кредитами банків.

На субрахунок 952 "Інші фінансові витрати" ведеться облік витрат, що пов'язані із залученням позичкового капіталу, зокрема витрат, що пов'язані з випуском, утриманням і обігом власних цінних паперів; нарахуванням відсотків за договорами кредитування (крім банківських кредитів), фінансового лізингу тощо.

Аналітичний облік фінансових витрат ведеться в розрізі видів витрат для забезпечення можливості управління ними.

Наукова дискусія можлива тут у напрямках:

— відображення відсотків разом та окремо з основною сумою кредиту;

— віднесення витрат на відсотки на фінансовий результат або, за наявності необхідного комплексу умов, їх капіталізація.

Щодо першого напрямку розвитку наукової дискусії про способи відображення відсотків слід зазначити, що розкриття в обліку інформації про відсотки разом з основною сумою кредиту, з одного боку, формально спрощує записи через не використання субрахунку зобов'язань з нарахованих відсотків 684 "Розрахунки за на-

рахованими відсотками". Однак такі записи знижують аналітичну цінність даних обліку та можуть зашкодити фахівцям з фінансового менеджменту здійснити обґрунтовану оцінку реальної вартості кредиту й прийняти рішення про ефективність подальшого залучення капіталу на цих умовах. Тому для підвищення аналітичної цінності облікових даних про кредити для потреб управління, облік відсотків за користування кредитом слід вести відокремлено від основних сум кредиту.

З введенням у дію П(С)БО 31 "Фінансові витрати" змінилися підходи до відображення фінансових витрат через їх можливу капіталізацію без визнання складовою фінансового результату діяльності.

Умовами здійснення капіталізації фінансових витрат є визначення:

- витрат на створення кваліфікаційного активу;
- норми капіталізації;
- термінів, протягом яких здійснюється капіталізація.

До витрат на створення кваліфікаційного активу належать прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці та інші витрати, які включаються до собівартості такого активу відповідно до положень (стандартів) бухгалтерського обліку [3; 9]. Сума фінансових витрат на створення кваліфікаційного активу, яка включається до розрахунку, залежить від того, пов'язані чи не пов'язані безпосередньо запозичення підприємства зі створенням кваліфікаційного активу.

Норма капіталізації фінансових витрат — частка від ділення середньозваженої величини фінансових витрат і суми всіх непогашених запозичень (крім тих, що безпосередньо пов'язані з кваліфікаційним активом або мають цільове призначення) підприємства протягом звітного періоду (п. 3 П(С)БО 31). У існуючих нормативних роз'ясненнях положень капіталізації (Методичні рекомендації 1300 "Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку фінансових витрат") деталізують процедуру визначення норми капіталізації — що у випадку наявності однієї позики, пов'язаної зі створенням кваліфікаційного активу, дорівнює відсотковій ставці по цій позиці. У випадку, коли позик для створення кваліфікаційних активів більше, ніж одна, обчислюється середньозважена величина фінансових витрат.

Отже, у собівартість кваліфікаційного активу за дотримання комплексу визначених умов фінансові витрати на відсотки за користування кредитом включатимуться за дебетом рахунків:

- для необоротних активів — рахунок 15 "Капітальні інвестиції" (з використанням відповідних субрахунків);
- для оборотних активів — рахунок 23 "Виробництво" (з використанням відповідних субрахунків).

Якщо ж кваліфікаційного активу не створено, відсотки за користування кредитом традиційно будуть відноситися на фінансовий результат діяльності записом Дт 791 Кт 951.

Погашення частини кредиту у валюті необхідно оцінювати у обліку за офіційним курсом НБУ, що діяв на момент погашення.

За наявності різниці між офіційним курсом НБУ, що діяв на момент отримання кредиту, та курсом НБУ, що діяв на момент погашення частини кредиту, виникне курсова різниця.

Суму такої курсової різниці необхідно показати або у складі витрат підприємства (за дебетом субрахунка 974 "Втрати від неопераційних курсових різниць" — якщо різниця негативна при зростанні курсу валют), або у складі доходів (за кредитом субрахунка 744 "Доходи від неопераційної курсової різниці" — якщо різниця позитивна при зниженні курсу НБУ валюти позики).

Якщо для обліку витрат підприємством застосовується 8 клас рахунків, то для обліку курсових різниць застосовуватиметься рахунок 84 "Інші операційні витрати".

Для суб'єктів господарювання на загальній системі оподаткування з метою достовірного відображення в податковому обліку операцій з кредитами слід визначитися щодо наслідків існування "тіла кредиту", відсотків за користування кредитом та супутніх до одержання кредиту витрат. Додаткові інтелектуальні зусилля бухгалтера будуть потрібні якщо кредит валютний — виникає мо-

мент обґрунтування і відображення розрахунку курсових різниць та різниць курсів.

Відповідно до п. п. 136.1.20 п. 136.1 ст. 136 Податкового кодексу України основна сума отриманих кредитів, позик не включаються до складу доходу для визначення об'єкта оподаткування податком на прибуток. Також згідно з п. п. 139.1.4 п. 139.1 ст. 139 ПКУ не включаються до складу витрат витрати на погашення основної суми отриманих позик, кредитів. Отже, "тіло" кредиту не спричиняє податкових наслідків.

Щодо відсотків за користування кредитом, то на підставі п. п. 138.10.5 п. 138.10 ст. 138 Податкового кодексу України позичальник має право включити її до складу витрат для цілей оподаткування.

Відповідно до вказаного підпункту до складу витрат входять фінансові витрати, до яких належать витрати на нарахування відсотків (за користування кредитами та позиками, за випущеними облігаціями та фінансовою орендою) та інші витрати підприємства в межах норм, встановлених ПКУ, пов'язані із запозиченнями (крім фінансових витрат, які включені до собівартості кваліфікаційних активів відповідно до положень (стандартів) бухгалтерського обліку).

Але існують певні обмеження щодо включення відсотків по кредитах до складу витрат звітного періоду, що стосуються суб'єктів фінансово залежних від нерезидентів.

Згідно з п. 140.2 Податкового кодексу України для платника податку, у якого сума боргових зобов'язань, що виникли за операціями з пов'язаними особами-нерезидентами, перевищує суму власного капіталу більш ніж у 3,5 рази (для фінансових установ та компаній, що займаються виключно лізинговою діяльністю, — більш ніж у 10 разів), фінансовий результат до оподаткування збільшується на суму перевищення нарахованих у бухгалтерському обліку відсотків за кредитами, позиками та іншими борговими зобов'язаннями, що виникли за операціями з пов'язаними особами — нерезидентами, над 50 відсотками суми фінансового результату до оподаткування, фінансових витрат та суми амортизаційних відрахувань за даними фінансової звітності звітного податкового періоду, в якому здійснюється нарахування таких процентів.

Як відомо, сума несплаченого кредиту, отриманого в іноземній валюті, вважатиметься монетарною статтею балансу. Це, спричиняє потребу розрахувати курсові різниці на дату погашення частки кредиту та на дату складання балансу.

Для цілей визначення суми оподатковуваного прибутку дохід від перерахунку курсових різниць за такими борговими зобов'язаннями повинен враховуватися, адже це встановлено пп. 153.1.3 п. 153.1 ст. 153 Податкового кодексу України.

ВИСНОВКИ

1. Питання облікового відображення операцій з кредитами банків є актуальними, бо на підставі достовірної облікової та звітної інформації потенційними інвесторами та топ-менеджментом приймаються адекватні управлінські рішення оперативного та стратегічного характеру, розробляється стратегія фінансової взаємодії з підприємствами — об'єктами вкладень.

2. Узагальнено напрями розвитку наукової дискусії з проблематики банківського кредитування: категоріальний аналіз у розмаїтті форм кредитних відносин; антагонізм теорій кредиту; обґрунтування вичерпного переліку принципів кредитування та його функцій; викремлення критеріїв і ознак для побудови прагматичної класифікації кредитів; дослідження правової природи зобов'язання за кредитами з належною вартісною оцінкою; удосконалення нормативної бази з питань кредитних відносин; обґрунтування переліку рахунків та принципів побудови їх кореспонденції у процесі взаємодії позикодавців та позичальників.

3. Базис бухгалтерської оцінки зобов'язань за кредитами знаходиться одночасно у юридичній та економічній сфері. Облікова оцінка зобов'язань за короткостроковими кредитам є очевидною — вони оцінюються згідно П(С)БО 11 "Зобов'язання" у складі поточних

зобов'язань за вартістю погашення. У обліковій практиці позичальників оцінка довгострокових кредитів за теперішньою вартістю шляхом дисконтування є часто недоречною та процедурно складною. У цій ситуації переважуючою є юридична оцінка, оскільки при наданні коштів банк вже враховує знецінення грошей і компенсує втрати їх вартості нарахуванням відсотків. Тому більш доцільним є оцінювання довгострокових кредитів за номінальною вартістю, визначеною кредитним договором.

4. Укрупнені групи документальних форм за досліджуванним об'єктом обліку — це документи перед отриманням кредиту (характеристика стану позичальника та його кредитної історії й предмета застави), позиковий кредитний договір та виписка про зарахування коштів разом з графіком платежів та документарні форми погашення платежів у розрізі складових кредитного договору (тіло, відсотки, пені та інші санкції).

5. Синтетичний облік основних сум кредиту ускладнюється фактом відсутності окремих рахунків для позик від небанківських установ. Обґрунтованою є пропозиція наукової спільноти щодо видалення слова "банки" з назв основних рахунків обліку короткострокових й довгострокових кредитів, що дозволить однозначно зафіксувати інформацію про отримання кредитів як від банків, так і від небанківських установ.

6. Овердрафт слід відображати у обліку як короткостроковий кредит на субрахунок 601 з нарахуванням відсотків за користування ним на субрахунок 951. Такий варіант облікових записів є більш раціональним у порівнянні зі способом відображення при овердрафті негативного сальдо на рахунок 311 "Поточний рахунок в національній валюті".

7. Наукова дискусія щодо обліку відсотків за користування кредитом можлива у напрямках: відображення відсотків разом та окремо з основною сумою кредиту; віднесення витрат на відсотки на фінансовий результат або, за наявності необхідного комплексу умов, їх капіталізації.

8. Для підвищення аналітичної цінності облікових даних про кредити для потреб управління, облік відсотків за користування кредитом слід вести відокремлено від основних сум кредиту.

9. Узагальненими умовами здійснення капіталізації фінансових витрат без списання їх сум на фінансовий результат є визначення: витрат на створення кваліфікаційного активу; норми капіталізації; термінів, протягом яких здійснюється капіталізація.

10. Для бізнес-структур на загальній системі оподаткування з метою достовірного відображення в податковому обліку операцій з кредитами слід визначитися щодо наслідків існування "тіла кредиту", відсотків за користування кредитом та супутніх до одержання кредиту витрат. Додаткові інтелектуальні зусилля бухгалтера будуть потрібні якщо кредит валютний — виникає момент обґрунтування і відображення розрахунку курсових різниць та різниць курсів. Визначено, що основна сума кредиту не спричиняє податкових наслідків. Відсотки за користування кредитом позичальник має право включити її до складу витрат для цілей оподаткування. Однак існують певні обмеження щодо включення відсотків по кредитам до складу витрат звітного періоду, що стосуються суб'єктів фінансово залежних від нерезидентів, які також були деталізовано.

Література:

1. Вигівська І.М., Грабчук І.А., Григоревська О.О. Фінансова допомога: порядок відображення в бухгалтерському і податковому обліку. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Сер.: Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. 2016. Вип. 1. С. 20—31.
2. Гнедков А. В. Овердрафтне кредитування банками підприємств та облік таких операцій у банку. Ефективна економіка. 2015. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4629> (дата звернення 10.07.2019).
3. Губіна І. Фінансово-кредитний облік: від простого до складного. Бухгалтерія: збірник систематизованого законодавства. 2005. № 8. С. 169—190.

4. Зеленіна О.О. Проблемні питання оцінки та визнання балансової вартості кредиту як елементу позикового капіталу підприємства. Вісник ЖДТУ. 2017. № 3 (53). С. 129—132.

5. Коблянська О.І. Бухгалтерський і податковий облік фінансових кредитів. Вісний Університету банківської справи національного банку України. 2013. № 2 (17). С. 246—251.

6. Міронова О.І. Інвестиційна нерухомість і фінансові витрати: спів ставність окремих норм П(С)БО 31 "Фінансові витрати" та П(С)БО 32 "Інвестиційна нерухомість". Вісник ЖДТУ. 2010. № 1 (51). С. 51—54.

7. Орлов І.В. Зобов'язання та його життєвий цикл. Економіка і управління у промисловості: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф., 28—29 жовт. 2010 р. Дніпропетровськ: Дніпропетровськ, 2010. С. 295—296.

8. Приймак Н.В. Сутнісні характеристики кредиту як основного фінансового інструменту кредитування. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. Вип. 18, Частина 3. С. 6—10.

9. Фатенок-Ткачук А.О., Музика Ю.С. Особливості фінансового обліку розрахунків за банківськими кредитами. Економіка і суспільство. 2016. № 6. С. 391—395.

10. Чебан Ю.Ю. Облік зобов'язань перед банком: законодавчо-нормативні аспекти і напрями удосконалення. Вісник Миколаївського національного університету ім. В. О. Сухомлинського. 2015. № 4. С. 1060—1065.

11. Шарий Т. Обліковуємо овердрафт. Вісник: право знати все про податки і збори: офіційне видання податкової адміністрації України. 2017. № 21. С. 16—19.

References:

1. Vyhiv'ska, I. M. Hrabchuk, I. L. Hryhorevs'ka, O. O. (2016), "Financial assistance: the order of reflection in the accounting and tax accounting", *Problemy teorii ta metodologii bukhgalters'koho obliku, kontroliu i analizu*. Ser.: Buhgalters'kyj oblik, kontrol' i analiz, vol. 1, pp. 20—31.
2. Hniedkov, A. V. (2015), "Overdraft lending to banks by enterprises and accounting for such operations at a bank", *Efektivna ekonomika*, [Online], № 12, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4629> (Accessed 10 July 2019).
3. Hubina, I. (2005), "Financial and credit accounting: from simple to complex", *Bukhgalterii: zbirnyk systematyzovanoho zakonodavstva*, vol. 8, pp. 169—190.
4. Zelenina, O. O. (2017), "Problematic issues of valuation and recognition of the book value of the loan as an element of the company's loan capital", *Visnyk ZhDTU*, vol. 3 (53), pp. 129—132.
5. Koblians'ka, O. I. (2013), "Accounting and tax accounting of financial loans". *Visnyk Universytetu bankiv's'koi spravy natsional'noho banku Ukrainy*, vol. 2 (17), pp. 246—251.
6. Mironova, O. I. (2010), "Investment Property and Financial Expenses: The ratio of certain provisions of the P(C)BO 31 "Financial Expenses" and P(C)BO 32 "Investment Property". *Visnyk ZhDTU*, vol. 1 (51), pp. 51—54.
7. Orlov, I. V. (2010), "Commitment and life cycle", *Ekononika i upravlinnia u promyslovosti: materialy Vseukrains'koi nauk.-prakt. konf. [Economics and management in industry: materials of the All-Ukrainian scientific-practical conference]*, Dnipropetrovs'k, Ukraine, pp. 295—296.
8. Pryjmak, N. V. (2018), "Essential characteristics of the loan as the main financial instrument of lending". *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu*, vol. 18, no. 3, pp. 6—10.
9. Fatenok-Tkachuk, A. O. and Muzyka, Yu. S. (2016), "Features of the financial accounting of settlements for bank loans", *Ekononika i suspil'stvo*, vol. 6, pp. 391—395.
10. Cheban, Yu. Yu. (2015), "Accounting obligations to the bank: legislative and regulatory aspects and directions of improvement", *Visnyk Mykolaivs'koho natsional'noho universytetu im. V. O. Sukhomlyns'koho*, № 4, pp. 1060—1065.
11. Sharyj, T. (2017), "We counted overdraft", *Visnyk: pravo znaty vse pro podatky i zbory: ofitsijne vydannia podatkovoi administratsii Ukrainy*, vol. 21, pp. 16—19.

Стаття надійшла до редакції 11.07.2019 р.